

*A.F.Th. van de Heijden, Vallende Ouders (De Tandeloze Tijd deel 1),
Amsterdam, 1990p.266-271*

En daar, boven de boomgrens van mijn herinnering, waar de lucht ijl is en snel doet vallen, zag ik mijn moeder over een eindeloze heidevlakte fietsen. Ze volgde een lang en recht karrespoor, waarvan de beide paadjes als treinrails aan de horizon samenkwamen. Naar alle kanten strekte zich de ruige paarse cocosmat van de Strabrechtsehei uit. Ver weg, alleen herkenbaar aan de wit oplichtende stammen, stonden groepjes berken.

Achterop zat mijn kleine zusje Mariëtte. In haar hemelsblauwe 'Spaanse' jurkje leek ze neergedaald van het uitspansel daar-boven-waaraan ze elk moment weer kon worden prijsgegeven, want ze zat met een witleren tuigje vastgesnoerd in een stoeltje dat door middel van klemmen en springveren op de bagagedrager was bevestigd. In haar pijpekrullen hingen strikken, even hemelsblauw als het toiletje en het hartvormige tasje aan haar pols... Aan het beeld had de tijd in ieder geval niet geknaagd.

Af en toe draaide het kind, voorzover alle riempjes en gespen haar de bewegingsvrijheid gunden, zich om ten einde te kunnen zien of het broertje achter vaders rug vandaan gluurde. Telkens wanneer ik keek lachte ze, daarbij een van haar schouder-tjes optrekkend.

Mijn moeder droeg voor het eerst een afgedankte maar nog nieuwe jurk van haaf zus, die met haar rijke partij nog niet getrouwd maar al wel verloofd was. Een wijde okergele japon, met een petticoat eronder, want dat 'hoort zo', had mijn tante gezegd.

Ik hield me vast aan de klepjes van mijn vaders kontzakken. Hij had ze voor mij losgemaakt, zodat ik om meer houvast te hebben mijn vingers door de knoopsgaten kon steken: een nieuw ontdekte methode om mij niet te verliezen, die wel tot gevolg had dat zijn portemonnee bij elk rondgaan der trappers een millimeter verder uit de rechterzak omhoog kwam.

Hoewel er geen wolkje aan de hemel te zien was, zetten mijn ouders er een flinke vaart in. De zweetplekken onder mijn vaders oksels werden steeds groter.

Misschien reden ze alleen zo hard om met minder wrijving door al te rulle plekken in het karrespoor te geraken. Soms naderden tegenliggers die al van verre belden, en bij het passeren vriendelijk groetten. Als ze over oneffenheden reden, wierpen hun fietszadels hen hoog op, waarbij ze hard 'oei!' riepen.

Parallel aan het karrespoor, en even onafzienbaar, liep rechts van ons een diepe sloot. De wanden vormden een gave V. Helemaal onderin stond nog een bodempje modderwater. Het was bedekt met een dikke laag eendekroos, die ondoordringbaar leek totdat ik er een kikker doorheen zag breken... om er na een sprong weer in te verdwijnen. De twee zwarte wakken trokken snel dicht... we waren er alweer voorbij...

De zon prikte tussen de haren op mijn hoofd en mijn vingers haakten rood en zweterig in de knoopsgaten van de kontzakklep-pen. Het groene dek van de sloot gaf, hoe ik ook keek, geen geheimen meer prijs. In de lome stilte hoorde ik een hond gebiedend blaffen.

'Kijk eens, Albert,' waarschuwde mijn vader. Hij wees over de hei.

Ik volgde zijn arm en zag de kudde schapen. Een zwarte hond rende om enkele afgedwaalde lammeren heen. Hij dreef ze blaffend en happend terug naar de kudde, die steeds dichterbij opeengepakt raakte. Maar aan een andere kant van de massa lieten telkens weer een paar lammeren los. De hond kwam poten te kort.

Toen zag ik de herder. Hij zat aan de slootkant zijn schoenen te strikken. De staf met het kleine schopje, dat even een vonk zonlicht naar ons wierp, lag over zijn knieën. Hij keek kwaad in de richting van zijn kudde en riep iets met een schorre stem die niet ver droeg. Een oude man. Terwijl we hem passeerden stond hij moeizaam op en slenterde naar zijn schapen toe.

Ook mijn moeder wees. En mijn zusje keek. De hond was inmiddels bovenop de schapen gesprongen en rende over hun aaneengesloten ruggen rond als betrof het een podium. Zijn poten zakten soms diep in de wol of tussen de lijven, maar hij wist zich springenderwijs razendsnel van de ene kant van deze levende bühne naar de andere kant te verplaatsen, om nu eens hier dan weer daar zijn bevelen te blaffen. Ofschoon de schapen die hem hun rug leenden luid blatend protesteerden, drongen ze met zich schrap zettende poten steeds dichterbij als om de hond nog meer houvast te bieden.

Alle vier waren we zo in dit klassenstrijdtafereel verdiept, dat niet goed meer op de weg werd gelet. Uit de tegenovergestelde richting naderde, in een stofwolk, een jongen van een jaar of veertien die op de hei zijn eerste sigaret had gerookt en nu hard fietste om thuis pas te hoeven kotsen. Op het punt waar hij ons passeerde verbreedden zich over een korte afstand de groeven van het karrespoor. Anders dan de grond waarover we tot dusverre gereden hadden was het zand er rul en grijs. De jongen slipte, gleed er met zijn wielen in weg en viel met fiets en al tegen mijn moeder aan, die op haar beurt de sloot in kantelde.

Mijn vader remde. Zijn fiets steigerde. Mijn vingers glipten uit de knoopsgaten en ik gleed van de bagagedrager. Ik kwam met mijn stuitje hard op de smalle middenberm terecht. Een pijnscheut vloog langs mijn ruggegraat omhoog en een moment werd het zwart voor mijn ogen.

Toen het weer licht werd, feller dan voorheen, zat verderop de jongen bij zijn fiets geknield in het zand. Hij zag bleek. Boven de rand van de sloot waren twee fietswielen zichtbaar. Het voorste draaide nog, het achterste zakte langzaam weg. Mijn vader, aarzelend, strekte nu eens zijn armen naar het voorwiel uit, dan weer naar het achterwiel, maar pakte niets beet.

'Bert!' hoorde ik mijn moeder verstikt roepen. 'Ik stik! Haal me eruit!'

'Wacht! Eerst de kleine...!' zei hij en bukte zich naar het achterwiel, dat nu helemaal verdwenen was. Hij trok het aan de velg omhoog en Mariëtte riep dat ze 'poep in haar mondje' had.

Daar zat ik met mijn eigen volwassen pijn, en iedereen boog zich van me af. Van mijn stuitje tot in mijn achterhoofd had hij zich kenbaar gemaakt, een openbaring, en niemand om me te beklagen. De verontwaardiging gaf me vleugels—en zo zou ik het tafereel altijd voor me moeten blijven zien: als de kikker die ik dezelfde middag gezien had veerde ik op uit de middenberm en klampte me vast aan mijn vaders been, zodat hij in zijn reddingspogingen niet alleen meer door zijn eigen weifelachtigheid belemmerd werd.

'Ik ook!' gilte ik. 'Ik heb ook pijn!'

Hij probeerde me af te schudden, maar ik had hem stevig beet. Zijn been rukte onder mijn greep. Ik stond met mijn voet op de zijne. Zo dansend keek ik in de diepte.

Het bovenlichaam van mijn moeder ging geheel schuil onder "aar omgeslagen jurk. Haar benen (wonderlijk losstaande dingen), die uit het weelderige tule van de petticoat staken, traptten naar de fiets die haar belemmerde omhoog te komen. Achter haar klonk het nog steeds: 'Poep, mama... poep! Ik heb poep in mijn mondje!'

Toen mijn vader de fiets met kind en al op het droge trok, stonden mijn moeders benen nog even trillend omhoog, waarna ze knakten en omvielen. Haar jurk vouwde zich toe en zo lag ze uitgestrekt in de sloot, -waar ze even later druipend van de groene en bruine drab uit oprees, en weer mijn moeder werd. Ze probeerde de steile kant op te klauteren, maar het lukte niet.

'Bert, help me... help me dan toch...!'

Mijn vader stond daar met de fiets en ik hing aan zijn been.

'Ik ook!... Ik heb het ook!... Ik heb ook pijn!'

Met moeite kon hij mijn moeder tussen stuur en zadel een hand toesteken. Even later stond ze naast ons.

'O, mijn God, moetje nou toch eens zien...' Tussen duim en wijsvinger hield ze een bemodderde slip van haarjurk op.-'En dat arme ding... Bert, geef eens vlug een zakdoek.'

De herder had zijn kudde bereikt. Hij stak zijn schopje in de grond en een fijn uitwaaiende regen van zand daalde op de ruggen van de schapen neer. De kudde stooft uiteen en de hond ging kopje onder in de golven van een wollen branding. De jongen stapte op zijn fiets en reed snel weg. Mijn vader draaide zich om naar mijn moeder en zei: 'Ge bloeit.'

'Bloeien' was zo'n dialectwoord dat me in verwarring bracht. Door de dubbeltaligheid in ons gezin betekende het voor mij zowel bloeien als bloeden. (Voor bloeien in de zin van bloesem voortbrengen bezigde mijn vader het woord 'blujen'. 'Ullejen pirren-bum bluujt schon.' 'Jullie pereboom staat mooi in bloei.') Het woord werkte naar de ene kant verzachtend en naar de andere kant verhevigend. Het maakte bloeien pijnlijker en bloeden minder erg. Het had de dubbelzinnigheid van een roos.

'Waar... waar dan?'

'Aan je arm.'

Eerst ging de rechterarm omhoog, die niets mankeerde. Maar toen ze haar linkerarm ophief, ontsprong aan haar pols een dun straaltje bloed, dat zich rekte en rekte... Het zocht grillig een weg, wond zich als omgekeerde wingerd neerwaarts om haar arm--- tot het in haar oksel verdween.

Zo stond ze daar: vies, behangen met slijmerige slierten groen... en dan was er dat mooie, helderrode bloed dat zich, een verademing bijna, springerig als de lente zelf een weg zocht van haar pols naar haar oksel, in steeds nieuwe banen. Ze bloeide. Het kon niet, het mocht niet dat ze zo stond te lijden. Ze bloeide, niet: bloedde. Iets in mij benadrukte de mooie en onschuldige kant van het woord, en daarmee van de gebeurtenis. Ze maakte geen enkele aanspraak op medelijden, dat ze me immers ook nooit had toegestaan. Medelijden waartegen ik haar koste wat kost moest beschermen... Ik moest haar leed en pijn met mijn leed en pijn uitvagen, overdekken, opdat het niet langer bloot stond aan wat voor medelijden dan ook... Haar pijn, haar recht op pijn moest onmiddellijk uit de wereld worden weggewassen...

Ik wreef over mijn stuitje. Uit de teleurstelling over het snelle wegtrekken van de pijn (de nieuwe sensatie) haalde ik opnieuw voldoende kracht om met één sprong alle aandacht van mijn moeder naar me toe te trekken. Ik stond vóór haar en schreeuwde: 'Ik heb ook pijn! Hier...!' en keerde haar mijn billen toe en legde mijn hand op de zere plek, waar al niets meer te voelen was.